

УДК 1.316.6

DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i31.999>*В. А. Шеховцова-Бурянова*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4227-2253>*аспірантка кафедри філософії та міжнародної комунікації**Національного університету біоресурсів і природокористування України*

ОСОБЛИВОСТІ МІСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ВИД ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Постановка проблеми. Поняття ідентичності не може бути обмежене лише одним визначенням. Одна з основних проблем у визначенні ідентичності полягає в її різних рівнях, які є невід'ємними компонентами національної ідентичності. Терміни «національна ідентичність», «територіальна ідентичність», «локальна ідентичність» та «міська ідентичність» були визначені на основі фізичних масштабів, культурних відмінностей і соціально-економічного контексту.

М. Кастельс визначає ідентичність як «джерело змісту та досвіду людей», тоді як Е. Еріксон вважав, що на формування ідентичності впливає соціальна взаємодія і територіальні особливості. Територіальна ідентичність передбачає взаємодію з людьми та предметами місцевості. Локальна ідентичність є одним із видів територіальної ідентичності й ідентифікує людину з місцевим співтовариством, надає почуття причетності до подій, що відбуваються на території безпосереднього проживання. Локальна ідентичність посідає особливе місце в системі ідентифікаційних практик людини.

Міська ідентичність формується впродовж тривалого часу, відповідно до потреб населення, що збільшується. Зростання населення та міст, а також прийняття механізмів урбанізації можуть призвести до того, що місто втратить власну ідентичність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика міської ідентичності розглядається у працях таких науковців, як: Я. Котенко, Г. Коржов, Р. Євстіфеев, А. Ткачук, Е. Морозова, Т. Панченко, О. Хорошилов.

Мета статті – дослідити особливості міської ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Територіальній ідентичності приділяється значна увага в контексті побудови та реалізації стратегій місцевого розвитку. Виступаючи невід'ємною частиною соціокультурного простору, міська ідентичність може бути як стимулювальним, так і стримувальним фактором економічного та соціального розвитку. Так, проблема територіальної ідентичності стає частиною більш широкого аналітичного контексту, пов'язаного з виявленням взаємозв'язків між культурою та економікою. Системоутворювальною функцією територіальної ідентичності

є функція соціальної інтеграції – об'єднання людей на основі самосвідомості [1].

На думку Г. Коржова, термін «територіальна ідентичність» – це узагальнювальне поняття з найширшим і найменш визначеним об'єктом співвіднесення. Територіальна ідентичність може стосуватися об'єктів різного масштабу та змісту, таких як: місце проживання, мікрорайон, район, локальна община, територіальна громада, селище, місто, регіон, країна, субконтинент або континент загалом і навіть земна куля. Невипадково у закордонній літературі використовують різноманітні визначення, близькі або тотожні за сенсом терміну територіальної ідентичності: ідентичність із місцем (place-identity), локальна ідентичність (local identity), регіональна ідентичність (regional identity), ідентичність із середовищем (environmental identity), міська ідентичність (city identity, urban-related identity, social urban identity), ідентичність із місцем проживання (settlement identity). Використання терміна «територіальна ідентичність» дає змогу охопити широке коло концептуальних поглядів на проблему ототожнення людьми себе з різноманітними територіально визначеними спільнотами [2, с. 109].

Згідно з Б. Андерсоном територіальна ідентичність – це сприйняття індивідом себе як представника певної «уявленої спільноти», що ґрунтується на єдності території проживання, історії та традицій, соціокультурного досвіду, ціннісних орієнтацій і способу життя. Важливим є питання масштабу або кордонів тієї території, з якою індивід себе ототожнює.

Територіально-просторова ідентичність, як правило, представлена такими рівнями, як:

- локальний (місцевий);
- регіональний;
- державний/національний;
- глобальний.

Локальна ідентичність – це ідентичність з конкретним містом, селом, місцевістю, а регіональна ідентичність є ідентичністю з певною регіональною спільнотою.

В умовах нестабільності суспільства локальна ідентичність, як і національна, може бути суттєвою опорою для людини щодо визначення її становища в системі соціального простору, підставою

для перетворювальної активності і може частково компенсувати втрату досить важливих соціальних проблем та інструментів забезпечення розвитку і співробітництва ідентичностей. За звичайних умов вона проявляється у формуванні певної системи цінностей і норм поведінки жителів території.

Локальна ідентичність індивіда говорить про його зв'язки з певним місцем проживання. В цьому контексті територія виступає основним градієнтом і чинником соціалізації індивіда та його політичної мобілізації. Локальна ідентичність є одним із видів територіальної ідентичності й ідентифікує людину з місцевим співтовариством, надає почуття причетності до подій, що відбуваються на території безпосереднього проживання (у місті, районі, селищі, мікрорайоні).

Локальна ідентичність уособлює первинний (базовий, основний) рівень територіально-просторової ідентичності. Термін «локальний» походить від латинського «localis», що означає «конкретне місце» або «розташування у просторі» [3, с. 19].

Важливими чинниками формування локальної ідентичності є:

- місце як специфічний простір значущих смислів, цінностей і норм;
- первинна соціалізація, агентом якої виступає близьке локальне оточення;
- взаємодія в межах локальної спільноти;
- колективна пам'ять спільноти про значущі події та персоналії в історичному розвитку місця [3, с. 20].

Соціологи виявили закономірність: що більше проявляється локальна ідентифікація індивідів, то вираженішою є їхня громадянська ідентичність. Це дає підстави розглядати локальну ідентичність як чинник консолідації українського суспільства. В умовах суспільної нестабільності локальна ідентичність, як і національна, може бути опорою людині щодо визначення її становища в системі суперечливого соціального простору, підставою для діяльній активності та може частково компенсувати втрату інших важливих соціальних ідентичностей. З іншого боку, роль та значення феномена локальної ідентичності в процесах державотворення, зокрема в їхній спроможності конкурувати з іншими видами ідентичностей, насамперед збалансовувати регіональну, що є підставою сепаратизму та створює загрозу територіальній цілісності держави, зумовлюють увагу до пошуку інструментів конструювання та підтримки локальної ідентичності [3, с. 29].

Е. Морозова виділяє п'ять типів локальної ідентичності на підставі співвіднесення таких параметрів, як ступінь вираженості ідентичності та її загального емоційного забарвлення (позитивне – негативне), готовність до соціально-перетворювальної активності в інтересах жителів територіальної громади.

Перший тип – низька локальна ідентичність, нейтральне або негативне ставлення і низька суб'єктність; характеризується відсутністю в людини інтересу до проблем жителів території, концентрацією на справах сім'ї.

Другий тип – слабо виражена локальна ідентичність, нейтральне ставлення і висока суб'єктність; характерна позиція соціальної активності, незалежно від місця проживання. Часто відзначається явна перевага національної ідентичності над локальною.

Третій тип – позитивно забарвлена виражена локальна ідентичність в поєднанні з низькою суб'єктністю. Нерідко в цій локальній ідентичності переважає ідентифікація з природою, ландшафтом, позитивна оцінка прояву суб'єктності іншими людьми, але власна соціальна активність в межах територіальної громади не висока.

Четвертий тип – позитивно забарвлена виражена локальна ідентичність в поєднанні з готовністю до соціально-перетворювальної активності. Суб'єктність проявляється як у власних діях (не смітити на вулицях, виходити на суботники, берегти зелені насадження), так і через формальні та неформальні інститути представництва інтересів. Ця група неоднорідна: в ній виражена як загальна готовність до дій, так і, власне, практична діяльність.

П'ятий тип – негативно забарвлена виражена локальна ідентичність в поєднанні з низькою суб'єктністю; висловлювання характеризуються численними негативними протиставленнями з іншими соціальними групами [5].

Локальна ідентичність поділяється на:

- міську ідентичність;
- сільську ідентичність.

Міська ідентичність фокусується на більш фундаментальних питаннях, таких як: фізична взаємодія, соціальний досвід, почуття задоволеності жителів та історична спадщина. Поєднання цих аспектів впливає на особисту ідентичність, котра також стосується взаємодії людей і навколишнього середовища, але, що важливіше, підкреслює, як люди ставляться до місцевої території й як на них можуть впливати сенсорні аспекти та аспекти пам'яті досвіду місцевого рівня.

Оскільки культурна ідентичність фокусується на ефекті історичної спадщини місцевості у пам'яті людей, вона взаємодіє з аспектом пам'яті особистої ідентичності. Разом із особистою ідентичністю вони допомогли б сформувати спільноту та ідентичність спільноти. Крім того, особиста й культурна ідентичність не лише формуватимуть ідентичність громади, а й сприятимуть формуванню ідентичності громади.

Виокремлюють чотири основні аспекти, що відповідають за формування міської ідентичності:

соціальний, сенсорний, фізичний та аспект пам'яті. Фізичний аспект відіграє ключову роль у формуванні міської ідентичності [1].

Соціальна активність посідає чільне місце у розвитку міської ідентичності. Це допомагає налагодити зв'язок між мешканцями і районом, дає змогу місцевому населенню інтегруватися для кращого задоволення своїх функціональних потреб.

Сенсорний аспект відображає, як люди фізично ставляться до місця, в якому живуть, що виявляється в їхніх почуттях до кольору, звуку, запаху та текстури навколишнього середовища, а не до фізичної унікальності місця проживання. З огляду на розвиток ідентичності сильний сенсорний аспект допомагає мешканцям інтегрувати навколишнє середовище, залучати нових людей і змушує їх пишатися тим, що вони живуть у цьому місці, таким чином, посилюючи зв'язок між жителями та їхньою місцевою територією [1].

Також важливою частиною території є її пам'ять, спадщина від минулого. Зазвичай це виражається через фізичну та духовну спадщину, історичні місця й пам'ятники. Старовинні споруди дозволяють нам читати історію, розуміти її та запозичувати її досвід у планах розвитку.

Взаємозв'язок між фізичним, соціальним, сенсорним і пам'ятним аспектами міської ідентичності – це взаємодія між людиною та фізичним середовищем як з погляду фізичних спостережень, так і з погляду духовного почуття. Поняття «фізичне середовище», що перекладається як фізичний аспект міської ідентичності, має великий вплив на почуття місцевих людей, на те, як вони бачать свою ідентичність у цьому місці. Тому надзвичайно важливо розглядати фізичне середовище як справді важливий аспект міської ідентичності.

Основними елементами фізичних аспектів є архітектурне та ландшафтне середовища. Архітектурні елементи відіграли ключову роль у формуванні ідентичності місця, наприклад, типів житла, структур поселень, кольору, матеріалу та конструкцій тощо. Елементи ландшафту, такі як топографія, зелена інфраструктура, визначні пам'ятки і водний пейзаж, також важливі для формування міської ідентичності.

Громада розглядається як значення, що відображає вірування в соціальних групах, вона визначає внесок в міську ідентичність, а також підкреслює, що завдяки активності людей у місцевості починає формуватись унікальна спільнота, де мешканці поділяють представницькі елементи, інтереси та переконання. Соціальна активність – це відображення того, як люди ставляться до своєї громади, способу взаємодії мешканців із спільнотою [3].

Соціальна діяльність відчутно впливає на прив'язаність людей до власної землі, що сприяє розвитку місцевої ідентичності. Оскільки меш-

канці часто виконують спільну діяльність на місцевому сайті, вони таким чином підкріплюють свої почуття. Соціальна діяльність впливає на місцеву ідентичність з групового рівня, особиста ідентичність концентрується на аспекті з індивідуальної точки зору.

Висновки. Локальна ідентичність є одним із видів територіальної ідентичності й ідентифікує людину з місцевим співтовариством, надає почуття причетності до подій, що відбуваються на території безпосереднього проживання (у місті, районі, селищі, мікрорайоні).

Локальна ідентичність поділяється на міську та сільську ідентичність. Міська ідентичність представляє ідентифікацію людей, які формують міську громаду. Це складний і багатореферентний контекст, який забезпечує зв'язок між фізичним та духовним аспектами міста. Міська ідентичність розвивається у часі, на її зміни впливає чимало факторів. Фізичний контекст має неабиякий вплив на вигляд міста у свідомості людей, на стиль, пропорції будівель, колір та матеріали, привабливість, горизонт – все це важливо для формування образу, допомагає мешканцям зрозуміти місто. Однак оскільки ідентичність міста набагато складніша, ніж його зовнішній вигляд та історичний зміст, слід враховувати і соціальну активність та естетичний характер, що сприяють переважно духовному виміру міської ідентичності.

Подібно до національної та регіональної ідентичності, міська ідентичність також розглядається як розвиток місцевих характеристик через історію нації, але з набагато меншим масштабом, що передбачає більше взаємодії між міським середовищем і його мешканцями. З точки зору міського середовища, це слід розглядати в історичному аспекті, оскільки міста ніколи не перестають змінюватися, що впливає на культурну асоціацію міського середовища впродовж усього часу. Це взаємний ефект, оскільки культура також допомагає місцевому оточенню отримати стабільну систему місць, що забезпечують емоційну прив'язаність та свою ідентичність. Окрім історії та культури, міста можна ідентифікувати за їхніми географічними параметрами з фундаментального рівня, але побудовані елементи можуть вплинути на ідентичність впродовж короткого періоду. До того ж, існують відмінності у переживаннях людей через навколишнє середовище, що впливатиме на їхні почуття до місця проживання.

Міська ідентичність – це ідентичність, яка фокусується на більш фундаментальних питаннях, таких як: фізична взаємодія, соціальний досвід, почуття задоволеності жителів та історична спадщина. Поєднання цих аспектів впливає на особисту ідентичність, яка стосується взаємодії

людей і навколишнього середовища і, що важливіше, підкреслює, як люди ставляться до місцевої території. Оскільки культурна ідентичність фокусується на ефекті історичної спадщини місцевості у пам'яті людей, вона взаємодіє з аспектом пам'яті особистої ідентичності. Особиста та культурна ідентичності не лише формують ідентичність громади, а й сприяють формуванню національної ідентичності.

Література

1. Евстифеев Р. Исследования локальных идентичностей: теоретические подходы и перспективные направления. Научный результат. *Социология и управление*. 2017. № 2. С. 2–17.
2. Коржов Г. Територіальні ідентичності: концептуальні інтерпретації в сучасній зарубіжній соціологічній думці. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2010. № 1. С. 107–124.
3. Котенко Я. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад: навчальний модуль. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 48 с.
4. Котенко Я., Ткачук А. Локальна ідентичність й об'єднані територіальні громади. 2 вид., випр. та допов. Київ: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН», 2018. 56 с.
5. Морозова Е. Локальная идентичность: формы актуализации и типы. *Политэкс*. 2008. № 4. С. 139–151.
6. Панченко Т. Регіональна і локальна ідентичності як складники культури субсидіарної демократії. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія «Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін»*. 2010. Вип. 4. С. 72–77.
7. Соціокультурні ідентичності та практики. Київ: Інститут соціології НАН України, 2002. 315 с.
8. Хорошилов О. Регіональні спільноти як суб'єкти інтеграційних процесів. *Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки*. 2009. С. 459–466.

Анотація

Шеховцова-Бурянова В. А. Міська ідентичність як різновид локальної ідентичності. – Стаття.

У статті розглядається міська ідентичність з фізичних, історичних та соціальних аспектів. Міська ідентичність є одним із видів локальної ідентичності, що формує національну ідентичність. Локальна ідентичність – це ідентичність з конкретним містом, селом, певною місцевістю, а регіональна ідентичність є ідентичністю з певною регіональною спільнотою. В умовах нестабільності суспільства локальна ідентичність, як і національна, може бути суттєвою опорою для людини щодо визначення її становища в системі соціального простору, підставою для перетворювальної активності і може частково компенсувати втрату досить важливих соціальних проблем та інструментів забезпечення розвитку і співробітництва ідентичностей. За звичайних умов вона проявляється у формуванні певної системи цінностей і норм поведінки жителів території.

Локальна ідентичність індивіда говорить про його зв'язки з певним місцем проживання. У цьому

контексті територія виступає основним градієнтом і чинником соціалізації індивіда та його політичної мобілізації. Локальна ідентичність є одним із видів територіальної ідентичності, а міська ідентичність формує національну ідентичність. Дослідження міської ідентичності має велике значення, оскільки це пряме вираження громади, яка проживає в міській місцевості, а також приналежності громади, в якій формуються особливі фізичні та психологічні потреби. Міську громаду можна ідентифікувати через її ідентичність та особливі аспекти життя, а також через те, як це бачать щодня люди, котрі її формують. Національна культура розвивається за постійної взаємодії між місцевістю та мешканцями. Міська ідентичність – це складний і багатореферентний контекст, який забезпечує зв'язок між фізичним і духовним аспектами міста. Вона розвивається в часі, на її зміни впливає чимало факторів. Міська ідентичність фокусується на фундаментальних питаннях, таких як: фізична взаємодія, соціальний досвід, почуття задоволеності жителів та історична спадщина. Поєднання цих аспектів впливає на особисту ідентичність, яка також стосується взаємодії людей і навколишнього середовища. Виокремлюють чотири основні аспекти, що відповідають за формування міської ідентичності: соціальний, сенсорний, фізичний та аспект пам'яті.

Ключові слова: національна ідентичність, територіальна ідентичність, локальна ідентичність, міська ідентичність, громада, нація, місцевість.

Summary

Shekhovtsova-Burianova V. A. Urban identity as a kind of local identity. – Article.

The article examines local identity from physical, historical and social aspects. Local identity is one of the types of local identity, which in turn forms a national identity. Local identity is divided into urban and rural identity. Local identity forms national identity. The study of urban identity is of great importance because it is a direct expression of the community living in an urban area, as well as the affiliation of the community in which special differences from rural identity are formed, namely physical and psychological needs. An urban community can be identified through its identity and special aspects of community life, as well as how people who form a community see it on a daily basis. National culture develops during the constant interaction between the area and the inhabitants. Urban identity is an identity that focuses on more fundamental issues, such as physical interaction, social experience, satisfaction with residents, and historical heritage. Combining these aspects, they affect personal identity, which also relates to the interaction of people and the environment, but, more importantly, emphasizes how people “relate” to the local area. Because cultural identity focuses on the effect of the historical heritage of a locality in people’s memory, it interacts with the aspect of personal identity memory. Personal and cultural identity will not only shape the identity of the community, but also contribute to the formation of national identity. Urban identity is a complex and multi-referential context that provides a link between

the physical and spiritual aspects of the city. It develops over time and is affected by change due to many factors. Urban identity focuses on more fundamental issues, such as physical interaction, social experience, satisfaction with residents, and historical heritage. Four main aspects responsible for the formation of urban identity: social, sensory, physical, and memory. Urban identity

is formed over a long period of time and is formed in accordance with the needs of a growing population over the years. Population and urban growth, as well as the adoption of urbanization mechanisms, may cause the city to lose its identity.

Key words: national identity, territorial identity, local identity, urban identity, community, nation, locality.